

K vprašanju o izpregledu zadržka zakonske vezi.

Dr. Henrik Steska.

Po občnem državljskem zakoniku, ki velja v Sloveniji, sme biti mož poročen ob istem času le z eno ženo in žena le z enim možem. Kdor je že bil v zakonu in hoče zopet stopiti v zakon, mora po pravu dokazati izvršeno razdružitve, to je popolno razvezo zakonske vezi. Obstoječa zakonska vez je torej zakonski zadržek, ki je na poti sklenitvi ženitne pogodbe. Zakonskih zadržkov pozna naš občni državljski zakonik več vrst in je po § 83. o. d. z. iz v a ž n i h razlogov moči zaprositi za pregled zakonskih zadržkov pri deželnem oblastvu, ki naj po okolnosti dalje poizveduje. Iz besedila tega paragrafa je razvidno, da postopa deželno oblastvo pri izpregledu zakonskih zadržkov po svobodni oceni. Namenoma nedoločne izraze v abstraktnem pravnem predpisu (»važni« razlogi) naj pristojno upravno oblastvo svobodno oceni. Seveda se pa ta svobodna ocena razteza na vprašanje o izpregledu edinole toliko, kolikor je abstrakten pravni predpis prepustil tako oceno upravnemu oblastvu. Glede takšnih vprašanj, ki so pri tej upravni stvari točno urejeni bodisi v dotičnem abstraktnem pravnem predpisu samem ali v drugih zakonitih predpisih, pa seveda ni svobodne ocene, ker se mora le-ta gibati v mejah zakona. Takšno vprašanje pa je p r e d h o d n o v p r a š a n j e, ali je moči nekatere zakonske zadržke in zlasti, ali je moči zakonski zadržek obstoječe zakonske vezi sploh izpregledati. Ako zbog zakonitih predpisov zakonski zadržek zakonske vezi ni izpregledljiv, potem upravno oblastvo, t. j. kr. banska uprava, ki je stopila na mesto bivšega deželnega oblastva, tudi ni upravičeno postopati po § 83. o. d. z., nego mora predlog zavriniti, ker ni dopustno, ne da bi sploh še preiskavalo, ali je zadosti važnih razlogov za spregled. Občni državljski zakonik sicer razlikuje med spregledljivimi in nespregledljivimi zadržki (glej §§ 84. in 98. o. d. z.), ne navaja pa, kateri zakonski zadržki ne bi bili izpregledljivi. Vendar se sme trditi, da je takšen spregled nedopusten, če bi povzročil zločinstvo ali prestop, sploh kaznivo dejanje, ki jih kaznujejo kazenska sodišča. Po § 290. kazenskega zakonika se kaznuje s strogim zaporom oseba, ki stopi v nov zakon, dasi je že v zakonitem zakonu, kakor tudi oseba, ki je stopila, najsi neozenjena ali neomožena,

v tak zakon, ko je vedela za že obstoječi zakon. Res da po § 23. kaz. zak. ni kaznivega dejanja, če izključujejo predpisi javnega ali zasebnega prava protipravnost ravnanja. Pravica upravnega oblastva, izpregledati zakonske zadržke pa nikakor ni takšen pravni predpis, ki bi izključeval protipravnost ravnanja, marveč ta pravica izpregledovanja ne sme prekoračiti onih mej, ki jih stavijo kazenski predpisi o zločinstvih in prestopkih. Za muslimane seveda velja po čl. 10. uzakonjene saint-germainске pogodbe med glavnimi zavezniškimi in pridruženimi silami in državo Srbov, Hrvatov in Slovencev od 10. septembra 1919. za rodbinska in dedinska vprašanja muslimansko običajno pravo (šerijatsko pravo). To za muslimane veljavno zasebno pravo bi utegnilo protipravnost stopanja v nov zakon izključiti, dasi so tudi glede muslimanov nekateri naziranja, da se navzlic obveznosti te mednarodne pogodbe za vso državo in kljub predpisu v jugoslovanski ustavi o pristojnosti šerijatskih sodišč nanašajo določbe o muslimanskih običajih, ki urejajo rodbinski in osebni stalež le na pokrajine, kjer je islam udomačen. Z izpregledom, podeljenim od upravnega oblastva, pa se protipravnost dejanja nikakor ne bi izključila. Da bi bil tak izpregled celo ničen, se vidi tudi iz § 135., točka 2. zakona o občnem upravnem postopku. Po tem paragrafu izreče nadzorno oblastvo tako odločbo za nično in ni pravnege leka, če utegne povzročiti s svojo izvršbo zločinstvo ali prestopek.

Res upravno oblastvo ni pristojno, da bi odločalo o tem, ali bi izvršitev izpregleda od zakonskega zadržka zaradi obstoječe zakonske vezi zakrivila kaznivo dejanje po § 290. kaz. zak. To vprašanje pa je za upravno oblastvo predhodno vprašanje po § 72. zakona o občnem upravnem postopku. Od tega pravnega vprašanja namreč zavisi rešitev vprašanja izpregledljivosti, a od vprašanja izpregledljivosti zopet vprašanje, je li prošnjo oblično odkloniti zaradi nedopustnosti ali pa jo stvarno rešiti. Ker se še ni izposloval izpregled od zakonskega zadržka obstoječe zakonske vezi in se na osnovi takšnega izpregleda ni sklenila ženitna pogodba, zbog tega bi kazensko sodišče za sedaj niti ne moglo o tem vprašanju kot glavnem vprašanju odločati ter mora pač upravno oblastvo vzeti v pretres to prejudicijalno vprašanje.

Kakor hitro upravno oblastvo meni, da bi izvršitev izpregleda utegnila povzročiti prestopek po kazenskem zakoniku, mora smatrati zakonski zadržek obstoječe zakonske

vezi za neizpregledljiv in odločbo, s katero bi se morda tak zadržek izpregledal, za nično. Tudi to pravno vprašanje neizpregledljivosti zakonskega zadržka je še, kakor že omenjeno, le predhodno vprašanje, ter se kot glavno vprašanje reši ob priliki razprave o prvotni neveljavnosti zakona. Za to pa je pristojno civilno sodišče (§§ 94. in 97. o. d. z.), ki bi pa za sedaj, ko sploh še ni nove ženitne pogodbe, ne moglo soditi. Iz tega razloga pa bi tudi upravno oblastvo ne smelo prekiniti po § 72., odst. 2. zakona o upr. post. postopek o prošnji za izpregled, ker civilno sodišče za sedaj še ne more soditi.

S tem, da kr. banska uprava vzame v pretres gori navedeni dve prejudicijalni vprašanji, gotovo ne prekorači svoje pristojnosti, saj ne odloči o njih v izreku (v dispozitivu) svoje odločbe, nego samo v obrazložitvi izreka pri popisu stanja stvari, t. j. dejanskih okoliščini, ki so po mnenju upravnega oblastva odločilne.

Ako upravno oblastvo pri pretresu omenjenih prejudicijalnih vprašanj pride do prepričanja, da je zakonski zadržek obstoječe zakonske vezi nespregledljiv že po sili zakona, potem sploh ni več treba ugotoviti nadaljnjih dejanskih okoliščini. Upravno oblastvo potem ne more drugega izreči, kakor da sploh ni pogojev za uporabo § 83. o. d. z., ker veljajo odredbe tega paragrafa le v primeru načelne izpregledljivosti zakonskega zadržka. Prošnjo je treba torej zavrniti, ker ni dopustna, ne da bi se pretresalo še glavno vprašanje o važnih razlogih, ki bi opravičevali izpregled.

Morda je seveda tudi upravno oblastvo napačnega mišljenja, da bi se iz važnih razlogov mogel izpregledati tudi zakonski zadržek zakonske vezi. Tedaj upravno oblastvo pretresa prošnjo za izpregled tudi v stvarnem pogledu in ocenja, so li zatrjevani razlogi resnično podani in zadostno važni, da se zaproseni izpregled dovoli. Na osnovi tega pretresa bi upravno oblastvo po svobodni oceni ali dovolilo izpregled ali ga iz stvarnih razlogov odklonilo.

Ako se prošnja za izpregled zakonskega zadržka obstoječe zakonske vezi zavrača, bodisi ker smatra upravno oblastvo ta zadržek za neizpregledljiv, bodisi ker ni zadostno važnih razlogov, v nobenem izmed teh dveh primerov ne more priti do sokoba med upravnim oblastvom, odnosno upravnim sodiščem na eni in civilnim sodiščem na drugi strani. Drugačen pa je pravni položaj, ako bi upravno oblastvo izpregledalo zakonski zadržek obstoječe zakonske vezi in bi se nato dejanski sklenila ženitna pogodba. Civilno

sodišče je nedvomno pristojno, da sodi o veljavnosti novega zakona, ki se je sklenil navzlic obstoječi zakonski vezi na osnovi izposlovanega izpregleda od tega zadržka. Pri tej priliki bo civilno sodišče, ko bo ugotavljalo dejanski stan, naletelo tudi na vprašanje izpregledljivosti zakonskega zadržka obstoječe zakonske vezi. To pravno vprašanje je glavni del stanja stvari, ki ga je treba ugotoviti, in se brez njega ne da rešiti predmet sodnega postopka (veljavnost ženitne pogodbe). Saj je to vprašanje tako tesno zvezano z vprašanjem veljavnosti novega zakona, da zanj pač ne more biti drugo oblastvo pristojno nego ono, ki odloča o veljavnosti zakona in to tem bolj, ker nikakor ni ne v občnem državljanskem zakoniku, ne s posebnim zakonom odrejeno, da bi o tem vprašanju civilnega prava odločalo drugo, namreč upravno oblastvo. Upravno oblastvo ima le pravico, da odloča o tem, ali je treba v posebnem primeru dovoliti izpregled izpregledljivega zakonskega zadržka. Če pa meni, da zakonski zadržek ni izpregledljiv, pa prošnjo zaradi njene nedopustnosti zavrne, torej zgolj iz obličnih razlogov.

Ako je civilno sodišče izreklo neveljavnost sklenjenega novega zakona, odnosno ako je izreklo, da zakonski zadržek obstoječe zakonske vezi ni izpregledljiv, s tem nikakor ni segalo v pristojnost upravnega oblastva. Ne more se reči, da bi si obe oblastvi, civilno sodišče in upravno oblastvo, lastili pristojnost, da odločata iste primere, marveč upravno oblastvo je kot predhodno rešilo vprašanje iz pristojnosti civilnega sodišča, a pristojno civilno sodišče je pozneje to vprašanje bistveno drugače rešilo. Odločba, s katero je upravno oblastvo izpregledalo zadržek zakonske vezi, nikakor ni razveljavljena s sodbo civilnega sodišča. Upravna odločba je začasno še v veljavi, vendar so zrahljani njeni temelji. Ker gre za stvar javne koristi, bi smelo upravno oblastvo samo že po službeni dolžnosti obnoviti postopek o zaprošenem izpregledu (glej § 128., odst. 2. zakona o občnem upravnem postopku). V tem obnovljenem postopku bo moralo upravno oblastvo zaradi drugačne rešitve predhodnega vprašanja prošnjo za izpregled odkloniti zaradi nedopustnosti te prošnje. S tem bi se doseglo potrebno soglasje med sodno in upravno odločitvijo.

Vrh tega bi smelo ministrstvo notranjih poslov že na osnovi § 135. zakona o občnem upravnem postopku izreči, da je odločba banske uprave, ki je izpregledala zakonski zadržek obstoječe zakonske vezi, odnosno da je njegova

lastna odločba nična, ker povzroča izvršba tega izpregleda prestoppek.

Spora o pristojnosti med upravo in sodnim oblastvom torej tudi potem ni, če je upravno oblastvo izpregled od zadržka dovolilo, pa je civilno sodišče izreklo neveljavnost novega zakona zaradi neizpregledljivosti dotičnega zadržka.

Mimogrede bodi še omenjeno, da se je tudi naše upravno sodišče bavilo s tem vprašanjem. Banska uprava je povsem pravilno zaradi neizpregledljivosti zadržka zakonske vezi zavrnila prošnjo za izpregled tega zadržka, ne da bi še preiskala, ali je važnih razlogov, da se prošnji ugodi. Oba prosilca sta nato vložila tožbo na upravno sodišče, češ da bi se banska uprava sploh ne smela baviti z vprašanjem izpregledljivosti zakonskega zadržka obstoječe zakonske vezi in z vprašanjem, ali tudi kazenski zakonik prepoveduje zakonitim zakoncem sklepanje novega zakona, ker spada rešitev teh vprašanj v pristojnost rednih sodišč, ter da bi morala banska uprava na vsak način preiskati, ali je kaj važnih dejanskih okoliščin, da bi se mogel zadržek izpregledati. Upravno sodišče je tožbo zavrnilo iz razlogov, ki so zgoraj navedeni in državni svet je to sodbo potrdil.

Časovna veljavnost grajanskega pravnega postopnika.

Dr. Rudolf Sajovic.

Novi enotni jugoslovanski grajanski *) pravdni postopnik z dne 13. julija 1929 stopi razen v pokrajinah bivše Srbije in Črne gore dne 1. aprila 1933 v veljavo (§ 1. zak. z dne 27. decembra 1932, Sl. Nov. CXIV, 796). S tem dnem izgubijo moč po izrečni zakoniti določbi (čl. 3. uv. z.) vsi drugi zakoni, uredbe in naredbe o predmetih, ki jih ureja novi postopnik, kolikor jih ne pušča v veljavi še nadalje uvodni zakon. Obenem je rešeno s tem važno vprašanje, ali je šteti grajanski pravdni postopnik tudi na področjih

*) V terminološkem pogledu se glede oznake »grajanski« pri-
družujemo povsem predlogu dr. Goršiča v Slov. Pravniku 1932,
str. 1. Da je ta izraz globlje zasidran, kaže, da ga uporabljajo tudi ne-
pravniški krogi kakor n. pr.: Peta poslanica društva prijateljev huma-
nistične gimnazije v Ljubljani (1931), VI. Levstik v prevodu Stevenso-
novega romana »Ugrabljen«.